

ДЕРЖАВНА ТАЄМНИЦЯ: ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ

Літовінська К. М.

*студентка II курсу юридичного факультету
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Державна таємниця – це найважливіші для країни відомості в різних сферах її життєдіяльності. Витік такої важливої інформації ставить під загрозу як окремі сфери державних інтересів, так і національну безпеку держави загалом. Державна таємниця існує в усіх країнах світу і є невід'ємною складовою частиною суверенітету й системи управління держави. Вона традиційно розглядається як інструмент забезпечення безпеки держави. Відомості, що становлять державну таємницю, захищаються від несанкціонованого поширення з метою запобігання нанесенню шкоди національній безпеці. Це насамперед питання безпеки держави.

З етапом становлення сильної держави з'являється необхідність у захисті інформації, від якої залежить безпека держави. Втрата цієї категорії інформації заподіює значну шкоду інтересам держави. Збереження державної таємниці – одна з гарантій незалежності держави, її недоторканості та безпеки. Конституція України у ч. 1 ст. 17 [1] проголосила, що захист суверенітету й територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Таким чином, головним завданням держави в цій сфері є охорона відомостей, що становлять державну таємницю.

Державна таємниця – правовий інститут держави, що дозволяє їй проводити незалежну політику, обстоювати власні інтереси, мати можливість впливати на поведінку інших держав та перебіг міжнародних подій у бажаному для себе напрямі.

Відповідно до:

– ст. 1 Закону України «Про державну таємницю» [2] державна таємниця – це вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані в порядку, встановленому цим Законом, державною таємницею і підлягають охороні державою.

Поняття державної таємниці, що міститься в Законі України «Про державну таємницю», дає можливість виокремити такі ознаки, що характеризують її сутність: 1) дуже важлива інформація; 2) її розголошення може завдати шкоди державним інтересам; 3) перелік інформації, що може бути віднесеним до державної таємниці, закріплюється законом; 4) вона охороняється засобами адміністративної і кримінальної відповідальності; 5) для її охорони створений спеціальний режим – режим таємності.

– ст. 2 Закону України «Про державну таємницю» передбачає, що відносини у сфері охорони державної таємниці регулюються Конституцією України, законами України «Про інформацію» [3] та «Про доступ до публічної інформації» [4], цим Законом, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України та іншими нормативно-правовими актами.

– ст. 3 Закону України «Про державну таємницю» передбачає, що дія цього Закону поширюється на органи законодавчої, виконавчої та судової влади, органи прокуратури України, інші державні органи, в тому числі територіальні органи центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, та центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, утворені як відокремлені підрозділи центрального органу виконавчої влади без статусу юридичної особи, Верховну Раду Автономної Республіки Крим, Раду міністрів Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації усіх форм власності, об'єднання громадян (далі – державні органи, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації), що провадять діяльність, пов'язану з державною таємницею, громадян України, іноземців та осіб без громадянства, яким у встановленому порядку наданий доступ до державної таємниці.

Передані Україні відомості, що становлять таємницю іноземної держави чи міжнародної організації, охороняються в порядку, передбаченому цим Законом. У разі, якщо міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші, ніж передбачені цим Законом, правила охорони таємниці іноземної держави чи міжнародної організації, то застосовуються правила міжнародного договору України.

Аналіз законодавства зарубіжних країн свідчить про те, що здебільшого поняття державної таємниці, як і в Україні, закріплено в нормативно-правових актах. У цьому аспекті треба зауважити, що окремі держави поняття державної таємниці закріпили безпосередньо в кримінальних кодексах (зокрема Німеччина, Франція), інші – це поняття закріпили в законодавстві, переважно в законах про державну таємницю (Естонія, Білорусь, Казахстан, Латвія, Угорщина, Узбекистан).

Враховуючи вищевикладене, доходимо висновку, що державна таємниця – це непросте і досить суперечливе соціально-правове явище. Під державною таємницею, на наш погляд, треба розуміти інформацію, яка в установленому порядку віднесена до державної таємниці та захищається державою відповідно до нормативно-правових актів. Державна таємниця є самостійним правовим інститутом суверенної демократичної держави, який визначає коло відомостей, поширення яких може заподіяти шкоду зовнішній безпеці України.

Сьогодні захист державної таємниці є надзвичайно важливим як у зв'язку з безпрецедентною активністю російських спецслужб, так і через глобалізацію світового інформаційного простору. Втрата чи розголошення державної таємниці через службу недбалість або в інтересах іноземних спецслужб передбачає кримінальну відповідальність. Тільки протягом 2020 року Служба безпеки України локалізувала тисячі передумов для витоку секретної інформації. Тому охорона державної таємниці завжди була й надалі залишається складовою частиною загальної системи забезпечення національної безпеки нашої держави.

Література:

1. Конституція України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 17.11.2021).
2. Про державну таємницю : Закон України від 21 січня 1994 року № 3855-XII. Законодавство України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text> (дата звернення 17.11.2021).
3. Про інформацію : Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII. Законодавство України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення 17.11.2021).
4. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13 січня 2011 року № 2939-VI. Законодавство України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (дата звернення 17.11.2021).